

УДК 327.5(569.1)
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2292.2024/2-59/53-57>

Микита ШПАНЬКО, асп.
ORCID ID: 0000-0003-3816-5284
e-mail: nikitashpanko2020@gmail.com
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СИРІЙСЬКА КРИЗА: ЛОКАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ ЧИ СИСТЕМНА ВІЙНА?

Вступ. Постбіполярна система міжнародних відносин перебуває у стані глибокої кризи: глобальні інститути управління є неефективними, порушено баланс сил, кількість політичних, економічних і культурних суперечностей лише зростає, а глобальні проблеми людства не вирішуються. Локальний конфлікт у Сирії переріс у системну війну, яка значною мірою трансформувала існуючу міжнародну систему та детермінувала низку подальших подій. У статті детально розглянуто сирійську війну з точки зору її системності та впливу на глобальний баланс сил.

Методи. В основу дослідження було покладено поєднання двох наукових підходів, а саме: політичного реалізму й системного підходу. Синтез цих двох концепцій дає змогу проаналізувати сирійські події під різними кутами зору: з одного боку висвітлюється роль окремих акторів конфлікту відповідно до їх власних інтересів, а з іншого боку – громадянська війна у Сирії розглядається як єдина система взаємопов'язаних елементів, які взаємодіють між собою.

Результати. Детально розглянуто поняття "системна війна" та її вплив на міжнародну систему. Проаналізовано системні війни, які відбувалися в історії міжнародних відносин. Доведено, що сирійська криза також є однією із системних війн, які суттєво змінили глобальний баланс сил.

Висновки. Сирійській конфлікту значною мірою трансформував існуючу систему міжнародних відносин, призвів до зміни балансу сил і формування нових альянсів, детермінував подальші збройні конфлікти й дозволив претенденту на лідерство (КНР, РФ) кинути виклик лідеру системи (США).

Ключові слова: Сирія, системна війна, міжнародна система, баланс сил, США, КНР.

Вступ

Всупереч очікуванням ХХІ ст. не стало більш стабільним і менш конфронтаційним. У світі тривають численні збройні конфлікти. Одним із них стала громадянська війна у Сирії, якій приділено чимало уваги. Проте багато аналітиків розглядають сирійську кризу як один із локальних конфліктів на Близькому Сході без значних глобальних наслідків. Відтак чималий інтерес становить дослідження впливу війни в Сирії на глобальну міжнародну систему.

Метою статті є аналіз геополітичного протистояння навколо Сирії як системної війни, яка суттєво змінила баланс сил у межах постбіполярної системи.

Аналіз основних публікацій і досліджень. В українському політологічному дискурсі проблематика громадянської війни в Сирії є майже недослідженою. Проте серед праць західних учених можна виділити декілька монографій. Британський дослідник Крістофер Філліпс у своїй роботі "The Battle for Syria" (Phillips, 2016) детально висвітлює роль усіх внутрішніх, регіональних, глобальних і недержавних "акторів", залучених у сирійський конфлікт протягом 2011–2016 рр.

Колишній посол Ізраїля у США Ітамар Рабінович у своїй праці "Syrian Requiem" (Rabinovich, & Valensi, 2021) аналізує перші 10 років війни в Сирії та її наслідки для Ізраїлю.

У своїх монографіях "Frontline Syria: From Revolution to Proxy War" (Phillips, 2021) та "Syria: From National Independence to Proxy War" (Matar, & Kadri, 2019) автори характеризують події в Сирії як "прокси-війну".

Проте жоден із авторів не розглядає сирійську кризу як системну війну, що спонукає до аналізу зазначеної проблеми саме під цим кутом зору.

Методи

Політичний реалізм. У межах реалістичної парадигми сирійська криза розглядається як системна війна, яка призвела до зміни балансу сил у міжнародній системі. Головна увага приділяється насамперед військовій, а не економічній силі "акторів". Учасники конфлікту змагаються між собою за глобальне та регіональне лідерство, керуючись власними національними інтересами. Конфлікт нагадує "війну всіх проти всіх".

Системний підхід. У межах системного підходу сирійська криза розглядається як складна система елементів, які взаємодіють між собою та із середовищем. Елементами даної гетерогенної системи виступають внутрішні, регіональні, глобальні й недержавні "актори" конфлікту. Сукупність впливів, обмежень і примусів з боку цих структурних елементів становить внутрішнє середовище системи, її контекст. Зовнішнім середовищем сирійської кризи слугують регіональна підсистема Близького та Середнього Сходу, а також глобальне геополітичне оточення. За допомогою системного підходу вдасться визначити конфігурацію співвідношення сил у сирійській війні, ієрархію "акторів" конфлікту та охарактеризувати внутрішній режим, який склався в межах цієї системи.

Оскільки сирійська криза як система є відкритою, нелінійною та неврівноваженою, вона здатна до самоорганізації та саморегуляції, що дозволить відслідкувати можливі шляхи її остаточного мирного врегулювання.

Результати

Що таке "системна війна"? Системна війна – це війна, яка призводить до суттєвої трансформації або повної руйнації існуючої системи міжнародних відносин.

Характерною ознакою таких війн є залучення до них або майже усіх головних "акторів", або лідера системи, або одного із претендентів на лідерство. Зазвичай системні війни тривають доволі довгий час і змінюють баланс сил у межах усієї системи. Системні війни тією чи іншою мірою руйнують стару і формують нову міжнародну систему. Під час кожної системної війни міжнародна система опиняється у точці біфуркації, і може або зберегтися, трансформувавшись відповідно до нових реалій, або остаточно зруйнуватися. На місці зруйнованої системи завжди постає нова.

Прикладами системних війн є Тридцятилітня війна, війна за іспанську спадщину, війна за австрійську спадщину, Семилітня війна, наполеонівські війни, Кримська війна 1853–1856 рр., франко-прусська війна, світові війни тощо. Характерною особливістю системних війн до Другої світової включно є безпосередня участь у них головних "акторів", включаючи лідерів системи і претендентів на лідерство, які стикнулися у відкритому двобої.

© Шпанько Микита, 2024

Проте після Другої світової війни характер системних війн кардинально змінився. Із появою ядерної зброї безпосередня війна між великими державами стала неможливою. Проте конкуренція та боротьба за лідерство в міжнародній системі нікуди не зникли. З'являється поняття "проксі-війна", або опосередкована війна (Research and Development Corporation [RAND], 2023). Суть її полягає у тому, що великі держави змагаються між собою, підтримуючи одну зі сторін у певному збройному конфлікті, уникаючи при цьому прямого зіткнення між собою.

У роки холодної війни наддержави вели між собою чимало "проксі-війн" по всьому світу, проте лише дві з них стали системними. Це війна США у В'єтнамі в 1964–1973 рр. і війна СРСР в Афганістані у 1979–1989 рр. Обидві війни призвели до зміни балансу сил, значною мірою трансформували біполярну систему міжнародних відносин і багато в чому обумовили її подальший крах.

Ці два збройні конфлікти періоду холодної війни є ніби віддзеркаленням один одного. В обох випадках одна із наддержав була втягнена у війну, в якій вона не могла перемогти, і змушена була "виходити" з неї, значною мірою підірвавши свій міжнародний авторитет. Вихід наддержави з війни сприймався як вияв слабкості та запуслав ланцюгову реакцію за принципом доміно.

Приміром, поразка США у В'єтнамі призвела до втрати їхнього впливу в цілому регіоні, встановлення комуністичних режимів у сусідніх Лаосі й Камбоджі, об'єднання В'єтнаму під владою Ханоя та домінування СРСР в Індокитаї. Компенсувати ці втрати Сполученим Штатам удалося лише за рахунок нормалізації відносин з КНР. Проте і це далось надто високою ціною. США довелося визнати КНР та її місце у Раді Безпеки ООН і розірвати відносини з Тайванем. Фактично Сполучені Штати самі створили собі конкурента у майбутньому.

Послаблення позицій США після В'єтнаму змусило їх зайняти більш гнучку позицію у відносинах із СРСР і запропонувати політику розрядки. Натомість визнання КНР дало початок формуванню "третьої сили" в існуючій біполярній системі. Згодом війна США у В'єтнамі суттєво трансформувала біполярну систему міжнародних відносин, що дає змогу віднести її до категорії системних війн.

Другою системною війною Ялтинсько-Потсдамської системи стала війна СРСР в Афганістані. Не зробивши висновків із в'єтнамської війни, СРСР майже повністю повторив помилки США. Два супротивники помінялися місцями.

Значно переоцінивши свої можливості, Радянський Союз розпочав війну, яка стала для нього фатальною. Після 10-ти років виснажливої війни СРСР був змушений вивести свої війська з Афганістану, так і не виконавши поставлених завдань. Ця важка геополітична поразка "червоної імперії" призвела до ланцюгової реакції в країнах Варшавського блоку. Уже через півроку після виведення військ з Афганістану в країнах Центральної та Східної Європи спалахнула низка революцій, що спричинило повалення в них комуністичних режимів, падіння Берлінського муру, об'єднання Німеччини і, врешті-решт, розпуск Організації Варшавського договору та розпад СРСР.

Відтак спровокувавши розпад Соцтабору, війна СРСР в Афганістані стала другою системною війною Ялтинсько-Потсдамської системи та призвела до її остаточної руйнації.

Після завершення холодної війни формується нинішня постбіполярна система міжнародних відносин. Вона має низку якісних відмінностей від своїх попередниць.

По-перше, на відміну від усіх раніше існуючих міжнародних систем, вона не має власної назви. Із терміну *постбіполярна система* випливає лише заперечення попередньої системи, і аж ніяк не характеризується її власна ідентичність.

По-друге, існуючи з 1991 р. і донині, вона зазнала значної трансформації та наразі не відповідає співвідношенню балансу сил між головними "акторами", який склався після холодної війни.

По-третє, наразі доволі важко охарактеризувати чи є нинішня система однополярною, багатополлярною чи новою біполярною.

Одні дослідники вважають, що існуюча міжнародна система залишається однополярною, оскільки в ній є лише одна наддержава (США) (Zakaria, 2023). Другі припускають, що світ наразі є багатополярним із кількома полюсами сили (США, Китай, Росія, Євросоюз, Індія, Мусульманський світ та ін.) (Peters, 2022). Треті покладають, що нині у світі сформувалася фактично нова біполярна система міжнародних відносин (США і КНР) (Kurchan, 2021). Є вчені, які мають позицію, що наразі існує гібридна одно-багатополярна міжнародна система (наддержава США та низка регіональних держав).

Унікальність сучасної системи міжнародних відносин полягає у тому, що наразі у світі існує лише одна наддержава (США) і дві секторні наддержави (Китай і Росія). США як класична наддержава відповідає всім чотирьом головним критеріям, а саме: військова, політична, економічна та культурна міць. Дві секторні наддержави відповідають хоча б одному із цих критеріїв.

Наприклад, Китай є секторною економічною наддержавою, має обмежений політичний і культурний вплив та значно поступається США у військовій сфері.

Натомість Росія є секторною військовою наддержавою, оскільки має другий у світі ядерний потенціал і залишається єдиною країною, зіставною за цим показником зі Сполученими Штатами. Проте політичний, економічний та культурний вплив Росії у світі є значно обмеженим, а військова міць у звичайних неядерних озброєннях поступається навіть Китаю.

Обидві секторні наддержави прагнуть зміни існуючого міжнародного порядку. Створивши неформальний альянс проти спільного ворога, Китай та Росія мають чимало суперечностей і різне бачення щодо нового міжнародного порядку (яким він має бути). Зокрема, Китай прагне до створення нової біполярної міжнародної системи із двома наддержавами (Китай і США) і відповідними сферами їх впливу. Росії у цій системі відводиться місце молодшого партнера Китаю у сфері його впливу.

Натомість Москва бачить новий міжнародний порядок інакше. У російській інтерпретації майбутня міжнародна система має бути багатополярною з рівноправними полюсами сили. Такими центрами сили повинні бути, насамперед, США, Росія та Китай, проте допускається також залучення Індії, Бразилії, Євросоюзу та інших країн.

Отже можна стверджувати, що сформована ще 1991 р. існуюча постбіполярна система міжнародних відносин зазнала суттєвої трансформації, не відображає той баланс сил, який склався на початку 90-х років і наразі перебуває на стадії руйнування.

Кожна міжнародна система перед своїм руйнуванням проходить низку системних війн. Не є винятком і нинішня система. Тож які системні війни вже пройшла і які ще має пройти існуюча постбіполярна система перед своїм остаточним руйнуванням?

Першою системною війною постбіполярного періоду стала війна США проти Іраку у 2003 р. Багато дослідників вважають її початком однополярного світу. Свою думку вони аргументують тим, що Сполучені Штати, уперше з моменту створення ООН, застосували силу проти третьої країни без відповідної резолюції Ради Безпеки. Основи міжнародного права було підірвано. На відміну від тієї самої війни у Перській затоці 1991 р., яка велася з дозволу РБ ООН, війна 2003 р. була розпочата США без врахування думки міжнародного співтовариства, керуючись виключно власними інтересами. Фактично міжнародне право перетворилося на "право сильного".

Проте однополярний світ проіснував недовго. Подібний підхід до вирішення міжнародних проблем на свою користь зіграв зі Сполученими Штатами злий жарт. Замість становлення однополярного світу, США опинились у виснажливій "війні проти тероризму", і втратили свої здобутки після холодної війни.

Другою системною війною постбіполярної ери стає сирійська криза, яка розпочалася в ході "Арабської весни" 2011 р. Підтримуючи різні сторони конфлікту, США та РФ перетворили громадянську війну в Сирії на нову "проксі-війну" між собою.

Слабкість США у Сирії спонукала РФ до агресії проти України, яка стала вже третьою системною війною в межах постбіполярної системи. Мирна країна перетворилася на черговий майданчик "проксі-війни" між США та РФ, уже в центрі Європи.

Відтак війна Сполучених Штатів проти Іраку 2003 р. та дві "проксі-війни" між США і РФ в Сирії та Україні значною мірою розхитали стабільність глобальної міжнародної системи. Але яка ж війна може остаточно зруйнувати постбіполярну систему і трансформувати її у нову?

Такою, вже четвертою, системною війною може стати спроба КНР захопити Тайвань, неформальним гарантом безпеки якого виступають Сполучені Штати. За цих умов міжнародна система опиниться у точці біфуркації: або пряма військова ескалація між КНР і США, що є катастрофічним сценарієм, або остаточно руйнування існуючої системи міжнародних відносин, і становлення вже нової біполярної системи на чолі з КНР і США.

Чому саме сирійська криза є системною війною? Першою ознакою, за якою війну в Сирії можна віднести до категорії системних, є те, що до неї залучені лідери системи (США) та один із претендентів на лідерство (РФ), які підтримують різні сторони конфлікту.

Наприклад, війну в Перській затоці 1991 р. не можна назвати системною, оскільки вона, маючи високий ступінь інтернаціоналізації, не містила в собі протиріч між великими державами. Операція проти режиму Саддама Хусейна, у відповідь на анексію Кувейту, була санкціонована РБ ООН, і привела скоріше до консолідації міжнародної системи, аніж до її трансформації (United Nations Security Council [UNSC], 1990). Війна міжнародної коаліції проти Іраку 1991 р. стала не порушенням міжнародного права, а навпаки, – притягненням порушника до відповідальності, і не дестабілізувала біполярну міжнародну систему, а виступила певним фундаментом для постбіполярної.

У свою чергу операцію НАТО проти режиму Муаммара Каддафі в Лівії 2011 р. також не можна віднести до системних війн, оскільки вона, подібно до війни у Перській затоці 1991 р., велася з дозволу РБ ООН, що є свідченням згоди між великими державами (UNSC, 2011).

Відтак війни міжнародних коаліцій проти Іраку в 1991 р. і проти Лівії у 2011 не є системними, оскільки

вони не призводили до зміни балансу сил і не руйнували існуючі міжнародні системи, а скоріше нагадували узгоджені дії всіх головних "акторів" системи проти окремого другорядного порушника міжнародної стабільності.

Натомість громадянська війна в Сирії стала першою "проксі-війною" між США та РФ з часів холодної війни. Зіткнення інтересів двох військових наддержав, залучених до сирійської війни, є першою ознакою її системності.

Другим критерієм, за яким сирійську кризу можна назвати системною війною, є те, що вона призвела до суттєвої трансформації постбіполярної міжнародної системи. Які саме трансформаційні зміни стали наслідком конфлікту в Сирії?

До початку громадянської війни в Сирії основне протистояння у світі відбувалося по лінії США – "вісь зла" (Ірак – Лівія – Сирія – Іран – КНДР) (The Iraq War, n.d.). Поваливши диктаторські режими в Іраку та Лівії, Сполучені Штати виявилися нездатними змінити режим Б. Асада у Сирії. Цим одразу скористалися Росія та Китай. Замість "вісі зла" у світі сформувалася "прокитайська вісь": КНР – РФ – Сирія – Іран – КНДР.

Із завершенням холодної війни закінчилося протистояння по лінії Схід (СРСР) – Захід (США). На перший план вийшли проблеми по лінії Північ – Південь, тобто колосальний економічний розрив між країнами багатой Півночі (США, Канада, Європа, Японія) та бідного Півдня (країни Азії, Африки та Латинської Америки). Таким чином економічні й гуманітарні проблеми людства відігравали головну роль, а військово-політичні питання мали другорядне значення. У ході сирійської кризи все змінилося. Можна стверджувати, що наразі у світі відбувається нове військово-політичне суперництво по лінії Схід ("прокитайська вісь") – Захід (США).

Окрім геополітичної "прокитайської вісі", наслідком поразки демократичних сил у Сирії стало формування у світі авторитарно-диктаторського табору: КНР, РФ, Білорусь, Іран, Сирія, КНДР, Венесуела, Нікарагуа та ін. (O'Connor, 2022). Перебуваючи у частковій або повній конфронтації з демократичним світом, режими у цих країнах виявляють солідарність один до одного, допомагають один одному уникати міжнародної ізоляції, обходять санкції, постачають між собою зброю і технології, спільно діють на міжнародній арені, узгоджено голосують в ООН тощо.

Формування "прокитайської вісі" та авторитарно-диктаторського табору є свідченням початку нової холодної війни між демократичним світом на чолі зі США й авторитарним світом на чолі з КНР (Abrams, 2022). На відміну від холодної війни між СРСР і США, нинішнє протистояння має низку якісних відмінностей.

По-перше, нова холодна війна не має ідеологічного підґрунтя. В основі конфлікту лежить не суперництво між капіталізмом і комунізмом, а прагнення змінити баланс сил у світі на свою користь у межах єдиної капіталістичної системи.

По-друге, перша холодна війна відбувалася в межах вже сформованої біполярної системи міжнародних відносин. Друга ж холодна війна, навпаки, розгортається в умовах існуючої постбіполярної системи, а нова біполярна ще має сформуватися.

По-третє, авторитарний табір має не одного, а двох претендентів на лідерство в системі (КНР і РФ), що може привести до формування або нової біполярної (КНР і США), або багатополлярної (США – РФ – КНР) міжнародної системи.

По-четверте, на відміну від світу ХХ ст., який фактично був розділений навпіл, сучасний світ ХХІ ст. є всь

глобалізованим і взаємозалежним, що робить будь-яку конфронтацію не вигідною для всіх.

Розпочавши політику повалення режимів у країнах "осі зла", США потрапили у пастку: будь-яка слабкість на цьому шляху могла, навпаки, призвести до посилення режимів у низці авторитарних держав за принципом доміно. Такою "точкою неповернення" стала Сирія. Засудивши злочинні дії Дамаску і втрутившись у хід громадянської війни на боці повстанців, Сполучені Штати не змогли притягнути сирійський режим до відповідальності. Це призвело до втрати США глобальної стратегічної ініціативи та формування альтернативного полюсу сили у вигляді КНР. Низка держав у світі розпочала переорієнтацію на КНР як альтернативу США та проведення відповідної прокитайської зовнішньої політики.

Сирійська криза стала початком конфронтації у відносинах між США і РФ. Приміром, до початку конфлікту в Сирії Росія позиціонувала себе як партнера Сполучених Штатів, була членом G8, співпрацювала зі США у питаннях скорочення стратегічних ядерних озброєнь та боротьби з міжнародним тероризмом, і навіть не була проти операції НАТО у Лівії 2011 р. Натомість щодо Сирії Москва зайняла більш жорстку позицію. Збереження при владі режиму Асада, який на той час залишався останнім союзником Росії на Близькому Сході, стало для Кремля імперативом. Підтримка сирійського режиму, анексія Криму та війна на Сході України призвели до початку нової, з часів холодної війни, жорсткої та тривалої конфронтації між США і РФ (Maalouf, 2023).

Опинившись під західними санкціями, втративши місце у G8 і потрапивши у часткову міжнародну ізоляцію, Кремль вирішив переорієнтувати свою зовнішню політику на КНР. Пекін, який, у свою чергу, шукав союзника для протидії США, не долучився до режиму санкцій і допоміг РФ уникнути повної міжнародної ізоляції. У такий спосіб сирійська криза стала поштовхом для формування неформального альянсу між Китаєм і Росією (Ху, 2017).

Ще одним альянсом, який утворився в ході сирійської війни, стало ірано-російське співробітництво. Ісламська революція 1979 р. та подальша антизахідна політика іранського режиму були схвально сприйняті в СРСР. Проте вже у 80-х роках відносини між двома державами значно погіршилися. Під час афганської війни Іран підтримував моджахедів, а в ірано-іракській війні СРСР зайняв проіракську позицію. Після холодної війни Росія, побоюючись зіпсувати відносини зі США, дистанціюється від Ірану, долучається до режиму санкцій і на тривалий час припиняє постачання Тегерану зброї.

Конфлікт у Сирії сприяв налагодженню ірано-російських відносин. 2015 р. іранський генерал Касем Сулеймані, який був командувачем спецпідрозділу "Аль-Кудс" зі складу Корпусу вартових Ісламської революції, здійснив низку таємних візитів до Москви й особисто переконав Путіна розпочати військову операцію РФ в Сирії.

Окрім підтримки режиму Б. Асада, Росія заявила про поновлення постачання Ірану зброї та розширення співробітництва у військовій сфері. У свою чергу іранський режим погодився надати Кремлю озброєння для війни проти України. Отже Сирія виявилася фундаментом для ще одного авторитарного союзу (Borshchevskaya, 2023).

У результаті конфлікту в Сирії у світі сформувалися три "проксі-сили" Китаю у вигляді Росії, Ірану та КНДР. Ці держави дестабілюють існуючу міжнародну систему в інтересах КНР. Кожна з цих країн діє у відповідному

регіоні: РФ у Європі, Іран – на Близькому Сході, а КНДР – на Далекому Сході.

Дестабілізація з боку Росії полягає у війні проти України та можливій конфронтації з НАТО, Іран проводить відкриту антиамериканську політику й підтримує радикальні ісламістські рухи, спрямовані проти союзників США у регіоні (Ізраїль, Саудівська Аравія), а Північна Корея відверто погрожує Сполученим Штатам та їхнім далекосхідним союзникам (Південна Корея, Японія) ядерною зброєю. Усі ці дії спрямовані на підрив глобальної міжнародної безпеки й авторитету США як провідної військової сили, що врешті-решт має призвести до неспроможності Сполучених Штатів захистити Тайвань й остаточно зруйнувати існуючу систему міжнародних відносин (Maizland, 2024).

Стикнувшись з міжнародною ізоляцією та торговельною блокадою, Росія, Іран та КНДР потрапили у цілковиту економічну і, як наслідок, політичну залежність від Китаю (Korostikov, 2023). Підтримуючи ці режими, КНР потурає їхнім діям і виступає кінцевим бенефіціаром їх політики. Усі військово-політичні кроки, на які не може піти офіційний Пекін, аби не псувати свій міжнародний імідж, роблять за нього його "проксі-сили". За допомогою Росії, Ірану та КНДР Китай веде велику "проксі-війну" зі США (Tierney, 2021).

Слабка позиція Сполучених Штатів щодо Сирії дозволила Кремлю і надалі проводити агресивну зовнішню політику, що врешті-решт вилилося у повномасштабну війну проти України.

Військова операція РФ у Сирії стала ніби "репетицією" майбутньої війни в Україні. Не випадково, що 2014 р. Росія, анексувавши Крим і підтримуючи сепаратистів на Донбасі, усе ж таки не наважилася на широкомасштабне вторгнення. Москва хотіла спочатку випробувати свої сили у сирійській війні, яка стала першим збройним конфліктом поза межами колишнього СРСР, у якому РФ застосувала свої збройні сили з часів холодної війни. Саме у Сирії Росія вперше застосувала крилаті ракети "Калібр" та інші зразки озброєнь, які потім Кремль використовує проти України (Jefimova, 2022).

Зміцнивши свої позиції на Близькому Сході та отримавши нових союзників в особі Китаю та Ірану, Росія почала дестабілізувати міжнародну безпеку в Європі.

Дискусія і висновки

Отже, сирійській конфлікт значною мірою трансформував існуючу систему міжнародних відносин, призвів до зміни балансу сил і формування нових альянсів, детермінував подальші збройні конфлікти й дозволив претендентам на лідерство (КНР, РФ) кинути виклик лідеру системи (США). Наслідком війни в Сирії стало формування "прокитайської вісі", авторитарно-диктаторського табору, а також альянсів між КНР та РФ і між РФ та Іраном. Дані геополітичні трансформації відновили протистояння по лінії Схід (Китай, Росія) – Захід (Сполучені Штати) і дали початок новій "холодній війні" між авторитарними режимами та демократичним світом. Слабкість останнього в Сирії детермінувала подальшу агресію РФ проти України. Це дає змогу стверджувати, що сирійська криза є другою системною війною постбіполярної системи.

Список використаних джерел

- Abrams, E. (2022, March 4). The New Cold War. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/blog/new-cold-war-0>
- Borshchevskaya, A. (2023). The Treacherous Triangle of Syria, Iran, and Russia. *The Washington Institute for Near East Policy*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/treacherous-triangle-syria-iran-and-russia>

- Jefimova, E. (2022, April 18). Syria and Ukraine: Two Sides of the Same Coin? *Journal of Political Inquiry*. <https://jpinyu.com/2022/04/18/syria-and-ukraine-two-sides-of-the-same-coin/>
- Korostikov, M. (2023, July 6). Is Russia Really Becoming China's Vassal? *The Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2023/07/is-russia-really-becoming-chinas-vassal?lang=en>
- Kupchan, C. (2021). Bipolarity is Back: Why It Matters. *The Washington Quarterly*, 44(4), 123–139. <https://doi.org/10.1080/0163660X.2021.2020457>
- Maalouf, M. (2023, August 13). Syria becoming a key battleground in US-Russia rivalry. Arab News. <https://www.arabnews.com/node/2354606>
- Maizland, L. (2024, February 8). Why China-Taiwan Relations Are So Tense. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/backgrounders/china-taiwan-relations-tension-us-policy-biden>
- Matar, L., & Kadri, A. (2019). Syria : From National Independence to Proxy War. *Palgrave Macmillan*. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-98458-2>
- O'Connor, T. (2022, May 10). World Will Divide in Two Blocs, Democracy vs. Autocracy, Ex-NATO Chief Says. *Newsweek Magazine*. <https://www.newsweek.com/2022/05/13/world-will-divide-two-blocs-democracy-vs-autocracy-ex-nato-chief-says-1701954.html>
- Peters, M. (2022). The emerging multipolar world order: A preliminary analysis. *Educational Philosophy and Theory*, 55(14), 1653–1663. <https://doi.org/10.1080/00131857.2022.2151896>
- Phillips, C. (2016). *The Battle for Syria: International Rivalry in the New Middle East*. Yale University Press. <https://doi.org/10.12987/yale/9780300217179.001.0001>
- Phillips, D. L. (2021). *Frontline Syria : From Revolution to Proxy War*. I.B. Tauris.
- Rabinovich, I., & Valensi, C. (2021). *Syrian Requiem: The Civil War and Its Aftermath*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv15r57zp>
- Research and Development Corporation. (2023). *Proxy Warfare in Strategic Competition: State Motivations and Future Trends*. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA307-2.html
- The Iraq War. *George W. Bush Library*. <https://www.georgewbushlibrary.gov/research/topic-guides/the-iraq-war>
- Tierney, D. (2021). The Future of Sino-U.S. Proxy War. *Texas National Security Review*, 4(2). <http://dx.doi.org/10.26153/tsw/13198>
- United Nations Security Council. (1990, November 29). Resolution 678. <https://digitallibrary.un.org/record/102245?ln=en&v=pdf>
- United Nations Security Council. (2011, March 17). Resolution 1973. <https://digitallibrary.un.org/record/699777?ln=en&v=pdf>
- Xu, Y. (2017, September). Evolving Sino-Russian Cooperation in Syria. *United States Institute of Peace*. <https://www.usip.org/sites/default/files/2017-10/pb236-evolving-sino-russian-cooperation-in-syria.pdf>
- Zakaria, F. (2023, December 12). *The Self-Doubting Superpower: America Shouldn't Give Up on the World It Made*. Foreign Affairs. <https://www.foreignaffairs.com/united-states/self-doubting-superpower-america-fareed-zakaria>
- References**
- Abrams, E. (2022, March 4). The New Cold War. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/blog/new-cold-war-0>
- Borshchevskaya, A. (2023). The Treacherous Triangle of Syria, Iran, and Russia. *The Washington Institute for Near East Policy*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/treacherous-triangle-syria-iran-and-russia>
- Jefimova, E. (2022, April 18). Syria and Ukraine: Two Sides of the Same Coin? *Journal of Political Inquiry*. <https://jpinyu.com/2022/04/18/syria-and-ukraine-two-sides-of-the-same-coin/>
- Korostikov, M. (2023, July 6). Is Russia Really Becoming China's Vassal? *The Carnegie Endowment for International Peace*. <https://carnegieendowment.org/russia-eurasia/politika/2023/07/is-russia-really-becoming-chinas-vassal?lang=en>
- Kupchan, C. (2021). Bipolarity is Back: Why It Matters. *The Washington Quarterly*, 44(4), 123–139. <https://doi.org/10.1080/0163660X.2021.2020457>
- Maalouf, M. (2023, August 13). Syria becoming a key battleground in US-Russia rivalry. Arab News. <https://www.arabnews.com/node/2354606>
- Maizland, L. (2024, February 8). Why China-Taiwan Relations Are So Tense. *Council on Foreign Relations*. <https://www.cfr.org/backgrounders/china-taiwan-relations-tension-us-policy-biden>
- Matar, L., & Kadri, A. (2019). Syria : From National Independence to Proxy War. *Palgrave Macmillan*. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-98458-2>
- O'Connor, T. (2022, May 10). World Will Divide in Two Blocs, Democracy vs. Autocracy, Ex-NATO Chief Says. *Newsweek Magazine*. <https://www.newsweek.com/2022/05/13/world-will-divide-two-blocs-democracy-vs-autocracy-ex-nato-chief-says-1701954.html>
- Peters, M. (2022). The emerging multipolar world order: A preliminary analysis. *Educational Philosophy and Theory*, 55(14), 1653–1663. <https://doi.org/10.1080/00131857.2022.2151896>
- Phillips, C. (2016). *The Battle for Syria: International Rivalry in the New Middle East*. Yale University Press. <https://doi.org/10.12987/yale/9780300217179.001.0001>
- Phillips, D. L. (2021). *Frontline Syria : From Revolution to Proxy War*. I.B. Tauris.
- Rabinovich, I., & Valensi, C. (2021). *Syrian Requiem: The Civil War and Its Aftermath*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv15r57zp>
- Research and Development Corporation. (2023). *Proxy Warfare in Strategic Competition: State Motivations and Future Trends*. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA307-2.html
- The Iraq War. *George W. Bush Library*. <https://www.georgewbushlibrary.gov/research/topic-guides/the-iraq-war>
- Tierney, D. (2021). The Future of Sino-U.S. Proxy War. *Texas National Security Review*, 4(2). <http://dx.doi.org/10.26153/tsw/13198>
- United Nations Security Council. (1990, November 29). Resolution 678. <https://digitallibrary.un.org/record/102245?ln=en&v=pdf>
- United Nations Security Council. (2011, March 17). Resolution 1973. <https://digitallibrary.un.org/record/699777?ln=en&v=pdf>
- Xu, Y. (2017, September). Evolving Sino-Russian Cooperation in Syria. *United States Institute of Peace*. <https://www.usip.org/sites/default/files/2017-10/pb236-evolving-sino-russian-cooperation-in-syria.pdf>
- Zakaria, F. (2023, December 12). *The Self-Doubting Superpower: America Shouldn't Give Up on the World It Made*. Foreign Affairs. <https://www.foreignaffairs.com/united-states/self-doubting-superpower-america-fareed-zakaria>

Отримано редакцією журналу / Received: 08.10.24
Прорецензовано / Revised: 11.11.24
Схвалено до друку / Accepted: 26.11.24

Mykyta SHPANKO, PhD Student
ORCID ID: 0000-0003-3816-5284
e-mail: nikitashpanko2020@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE SYRIAN CRISIS: A LOCAL CONFLICT OR A SYSTEMIC WAR?

Background. The post-bipolar system of international relations is in a state of deep crisis: global governance institutions are ineffective, the balance of power is disturbed, the number of political, economic and cultural contradictions is only growing, and global problems of humanity are not being solved. The local conflict in Syria has grown into a systemic war, which has significantly transformed the existing international system and determined a number of subsequent events. The article examines in detail the Syrian war from the point of view of its systemic nature and impact on the global balance of power.

Methods. The study was based on a combination of two scientific approaches, namely: political realism and a systemic approach. The synthesis of these two concepts makes it possible to analyze the Syrian events from different angles: on the one hand, the role of individual actors in the conflict is highlighted in accordance with their own interests, and on the other hand, the civil war in Syria is considered as a single system of interconnected elements that interact with each other.

Results. The article examines in detail the concept of "systemic war" and its impact on the international system, analyzes systemic wars that have taken place in the history of international relations, and proves that the Syrian crisis is also one of the systemic wars that have significantly changed the global balance of power.

Conclusions. The Syrian conflict has significantly transformed the existing system of international relations, led to a change in the balance of power and the formation of new alliances, determined further armed conflicts and allowed contenders for leadership (China, Russia) to challenge the leader of the system (the United States).

Keywords: Syria, systemic war, international system, balance of power, USA, China.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.